

Stagnelius- bladet

Stagneliusbladet nr 1/2011
Årg 14 2011-1 ISSN 1403-302X

*Årsmöte med
Sällskapet Erik Johan Stagnelii Vänner
i Gärdslösa den 7 maj*

Se mer information på sidan 7.

Ordföranden har ordet

Sällskapets ordförande **Torsten Mårtensson** har inför detta nummer av Stagneliusbladet läst om den unge Stagnelius och förmedlar här tankar i nedanstående text om vad han har funnit.

Varför blev Stagnelius ingen glad soldatgosse?

Med anledning av ett brev till ordföranden.

Vid Sällskapets möte i Stockholm 2010 deklamerade vår finländske gäst Runebergs:

*"Min fader var en ung soldat,/ den
vackraste man fann ... "*

Man kunde fascineras av Erik Liljeströms intensiva inlevelse och samtidigt bli fundersam över valet av dikt. Vilken naturlig anknytning hittar man mellan lyriskt-poetiska broderier hos Stagnelius och Soldatgossens patetiska trumpetstötar med de hjärtskärande orden:

*"Och lever jag tills jag blir stor / och
fyller femton år, /
Till samma svält, till samma kamp, / till
samma död jag går...?"*

Nu har jag, tack vare ett brev, fått upp ögonen för en dikt av Stagnelius, som

naturligt kan jämföras med Runebergs Soldatgossen. Båda dikterna besjunger "Äran", den ära som krigaren vinner på slagfältet. Om Runebergs soldatgosse står det:

"Hans hela värld var ärans fält ..."

Dikten av Stagnelius heter "Till Äran". Äran personifieras här som en gudinna:

*Gudinna, som thronar, i bländande
glans, / På bergens åldriga topp,
Och vinkar, med glimmande stjärnors
krans, / Den unga Täflaren opp!*

*Dig, Ära! mitt hjärta sitt offer bär, / Vid
harpans väldiga röst.
Hur brann Din låga ej, ren och skär, / I
gossens eldiga bröst!
När ensliga Månen till Jorden gjöt / Ur
vintermolnen sin blick,*

*På knarrande snöfällt i skogarnes sköt,
/ Om Dig, han, drömmande gick.*

Denna dikt har tolv strofer. Men i den tionde kommer ett omslag i stämningen. Den krigets ära, som skalden åtrår, skall han själv aldrig vinna:

*Ej jag, Gudinna! skall, jublande, nå /
Din stjärnomglimmade höjd,
Ej jag skall segrande digna uppå / Ditt
läger, rusig af fröjd*

Därmed är jag inne på rubrikens fråga: Varför blev inte Stagnelius en glad soldatgosse?

Fredrik Böök har behandlat saken och pekat på en anteckning i Kalmar studentnations Album i Uppsala. Där står skrivet att vår skald exerceerade år 1814 men senare av hälsoskäl avfördes ur rullorna. ”Exerceerade först V. Terminen samma år bland de Conscriberade, men blef sedermera derifrån befriad för sin svaga hälsas skull”. Dikten ”Till Äran” handlar om besvikelsen över att få avbryta beväringstjänsten, säger Böök (Böök 1919, s. 51).

Men finns ett sådant samband? Hur var det egentligen med Erik Johans beväringstjänst?

Som ordförande i detta Sällskap fick jag ett brev som berör Stagnelius’ beväringstid. Historikern Torgny Nevéus meddelar att han har forskat om studentbeväringar i början av 1800-talet och då stött på namnet Stagnelius. Det visar sig att enligt en ”Munsterrulla”, daterad den 28 april 1814, mönstrade ”Stud. Er. J. Stagnelius” av ”Calmare”

nation som beväring i Uppsala. (Hans kroppslängd anges till 5 fot, 6 ¼ tum, vilket motsvarar 167 cm, ungefär medellängd vid denna tid, enligt Nevéus.)

Nevéus har också hittat Stagnelius i motsvarande avmönstringsrulla, som är daterad den 1 juli 1814. Och Nevéus har gått igenom åtskilliga rullor av detta slag. Dessa fördes dag för dag under den korta övningstiden. Olika förändringar har skrivits in. Man kan se om någon varit frånvarande eller blivit sjuk eller kasserad eller i något fall avlidit under sin period.

Det var den 12 juni 1814 som Stagnelius ryckte in för sin beväringstjänst, meddelar Nevéus. Rullorna har ingen särskild anteckning om honom. Nevéus drar slutsatsen att han fullgjort beväringstjänstgöringen utan avbrott och utan anmärkning.

Vi vet alltså genom Nevéus att Stagnelius gjorde beväringstjänst den 12 juni – 1 juli 1814. Dikten ”Till Äran” dateras till 1814; enligt Albert Nilsson är den renskriven 1815. Böök har utifrån noteringen i studentnationens album tänkt sig att Stagnelius blev sjuk och måste sluta, och därför i besvikelse skrev dikten ”Till Äran”. Men Nevéus betvivlar detta samband. Han meddelar att armén regelmässigt kontrollerade de årgångar, som vid behov kunde kallas in och tror, att Stagnelius kasserades vid en sådan senare kontroll, även om detta inte bestyrks i något militärt register. Vi vet inte när Stagnelius i så fall kan ha blivit befriad.

Nevés känner sig därför mest överens med Göran Häggs tankar om att Stagnelius själv vid någon senare tidpunkt kan ha önskat eller välkomnat befrielse från militärtjänst. Göran Hägg har i sin bok *"I världsfurstens harem"* (s. 110) kommenterat saken och menar att frikallandet från militärtjänst inte behöver ha känts som en personlig tragedi för Erik Johan. Om hans känslor inför detta vet vi ingenting, menar Hägg. En person kan vara "reaktionär krigsentusiast" och ha "fantiserat om hjältars väg över berg av lik" men likväl i praktiken gärna söka eller ta emot befrielse från en vardag med "vapenvård, marscher och smuts". I fantasin en glad och tapper soldatgosse, men i verkligheten alltför plågad av skoskav?!

De fakta, som Torgny Nevés tagit fram, ger stöd åt Häggs synpunkter. Kanske har dikten "Till Äran" tillkommit oberoende av att Stagnelius vid okänd tidpunkt blev frikallad. Dikten kan ha sprungit ur djupare källor. Skalden talar som en försmådd älskare:

*"Ej jag, Gudinna! skall, jublande, nå /
Din stjärnomglimmade höjd,
Ej jag skall segrande digna uppå / Ditt
läger, rusig af fröjd."*

Man skulle kunna jämföra med andra, mera välbekanta rader av samme diktare, ur Amanda:

*Men aldrig min trånad / Till målet skall
nå.
Blek, suckande, hånad, / Jag enslig skall
gå,*

*Skall evigt gudinna, / Lik stjärnan dig se
Högt över mig le / Och aldrig dig hinna."*

Och jag undrar: Var inte Erik Johan en människa som hela tiden tenderade att distansera sig från egna känslor och från gruppen? När han inte vågar tro på föreningen med den åtrådade Amanda, är då orsaken den triviala, att han inte känner sig tillräckligt vacker och charmfull för att locka en tillbedd omsvärmad flicka i Kalmartrakten?

Eller är kanske orsaken till misslyckandet i kärleksaffärer att hans förälskelse inte är uthållig? Var det så att den tillbedda vid närmare bekantskap inte motsvarade drömbilden av idealkvinnan, och att skalden inte var beredd att låta sin känsla för ett himmelskt ideal transformeras ner till uthållig kärlek till en verklig människa med hennes gåvor och begränsningar?

Överfört på drömmen om att vinna krigarens ära i kamp mot fientliga makter, kan det ha varit så att Erik Johan kom att tvivla på sin egen hänförelse? Kan redan övningarna på kaserngården ha väckt tvivel? Jag menar, kollektiva "höger om" och "vänster om" på order kanske inte passade skalden och individualisten. Även om han uthärdade sin korta beväringstid kan exercisen ha sått ett frö och gett en latent lust att fly bort.

Säkert kände han stundvis lockelsen att vinna äran i kamp mot Fienden. Kanske upplevde han en både härlig och hemsk entusiasm tillsammans med

kamraterna i kompaniet. Men ändå, kanske insåg han efterhand att ett möjligen förestående fälttåg mot något grannland inte motsvarade hans dröm om ärorik ädel kamp? När han skrev:

*"Ej jag, Gudinna! skall, jublande, nå /
Din stjärnomglimmade höjd "*

innebar detta ett tillnyktrande? Att han inte ville bli en glad och tanklös soldatgosse?

Torgny Nevéus skickade oss sin uppsats på drygt 40 sidor, "Studentbeväringen – ett sällsamt inslag i akademi och armé", tryckt i ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS, Skrifter rörande Uppsala universitet. B. INBJUDNINGAR, 160.

Denna skrift som helhet gick ut som inbjudan till akademisk högtid och bär rubriken "Doktorspromotionen fredag 22 januari 2010".

TORSTEN MÅRTENSSON

De Öländska Litterära Sällskapens Dag

På Öland finns för närvarande tre litterära sällskap, äldst av dem är vårt eget, därefter kom Margit Friberg-sällskapet och slutligen finns sedan några år Anna Rydstedt-sällskapet.

I juli 2010 genomförde de tre sällskapen en gemensam manifestationsdag på Gärdslösa prästgård. Varje sällskap bjöd på var sitt kortföredrag, hade bokbord, presenterade sig och värvade medlemmar.

Stagnelius-sällskapets föredrag hölls av Niklas Rådström.

Vädret var strålande och tillät att delar av arrangemanget kunde hållas i trädgården.

I år avser de tre sällskapen att upprepa arrangemanget, även i år i Gärdslösa prästgård, som med sitt centrala läge på Öland även av de andra sällskapen anses vara en lämplig plats.

Datum för arrangemanget är torsdagen den 21 juli från klockan 13.00.

För nyheter besök Sällskapets hemsida

www.stagnelius.se

Födelsedagen firades 14 oktober med teater, samtal och supé

*Samtal om Erik Johan, hans livsbetingelser
och dess inflytande på hans poesi*

Traditionsenligt firade Sällskapet Erik Johan Stagnelii Vänner poetens födelsedag den 14 oktober. Det var god tillslutning av medlemmar, men också flera deltagare som kom till ett av Sällskapets arrangemang för första gången, och som i samband med detta blev medlemmar.

Kvällens höjdpunkt var framförandet av enmansteatern ”Den lille fule ölänningen”. Det är Lars Sonnesjö, verksam vid Byteatern i Kalmar, som

Lars Sonnesjö med den sjuke Erik Johan där denne ligger i sin sjukbädd.

sedan ett antal år har arbetat med föreställningen som han förutom på Byteatern har framfört i Gärdslösa i samband med Ölands Skördefest.

Stagnelius, i form av en docka, har i teaterstycket en dialog med Sonnesjö, som gör ett besök hos poeten i dennes lilla mörka lägenhet i Stockholm under de sista timmarna av hans liv. Sonnesjö lyckas på ett imponerande sätt agera så att publiken helt och hållet fångas av dockan/poeten. Att skådespelaren är helt synlig och att han lånar sin egen röst till Stagnelius är något som åskådaren snart glömer, istället blir det ett möte mellan åskådarna och den illa sjuke poeten. Och sällan har väl föreställningen ”Den lille fule ölänningen” framförts inför en sådan närvarande och intresserad publik, stundtals kunde man höra en knappål falla i lokalen.

Föreställningen följdes av ett kort samtal om Stagnelius’ diktning och hur denna påverkats av hans livsbetingelser under olika skeenden i livet.

Och helt traditionsenligt avslutades kvällen med en god supé, i Ulvåsasalen i Birgittakyrkan i Kalmar.

*Sällskapet Erik Johan Stagnelii vänner
kallas och inbjuds till*

*Årsmöte med program i Gärdslösa
lördagen den 7 maj 2011.*

Kl. 17.00

Samling i Gärdslösa kyrka.

Inledande andakt med Stagneliustexter.

Föreläsning av professor emeritus i bibelvetenskap Sten Hidal, Lund. Ämne: ”Stagnelius, Tegnér och romantikens kristendomssyn.”

Cirka kl. 18.30

Samvaron fortsätter i Gärdslösa prästgård med

Årsmötesförhandlingar och måltid.

Professor Hidal är bland annat ordförande i Tegnér-samfundet, vilket kan inspirera till tankeutbyte om relationen mellan våra olika sällskap.

Kostnad:

110:- per person + självkostnadspris för den som vill köpa ett eller flera glas vin.

Anmälan:

senast den 2 maj till telefon (eller sms) 0708-17 27 28, eller mail maria.wiell@telia.com. Anmälan går också bra att skicka per post till Maria Wiell, Kvarngatan 25 C, 387 35 Borgholm.

---

*Valberedningen som arbetar inför årsmötet är Gunnila Rooth, Brita Berggren och Leif Stille.
Telefon till Gunnila: 070-653 44 47.*

”Stagnelius in Concert” blir 2011 års stora manifestation

Det innevarande året ser att bli ett år i musikens tecken för skalden Erik Johan Stagnelius. Åtminstone blir det så, om Harald Ericis planer går i lås, vilket allt talar för att de gör. Han är nämligen i full färd med att sätta samman en ensemble som kan framföra de tonsättningar av Stagneliustexter som han under den gångna vintern komponerat musik till.

- Jag har valt ut ett tiotal texter ur Stagnelius' verk, som talat till mig både tematiskt och musikaliskt, säger Harald Erici, när vi diskuterar hans konsertplaner. Så vitt jag kunnat fastställa är, av de texter jag har valt ut, bara Näcken och Amanda tidigare tonsatta.

Klart är att Gärdslösa kyrka är bokad den 24 september och Gröna Salen på Kalmar Slott dagen därpå, den 25 september. ”Stagnelius in Concert” är namnet på konserten, och Gärdslösa Kammarkör är redan i färd med att studera in det första verket. Det är Ingegärd Cafourek som leder kören.

- Det vi just nu arbetar på är Harald Ericis tonsättning av Stagnelius lyriska dikt ”Midnatten” för en särskilt konsert kören kommer att ge i sommar med Margareta Melz, Attila Gracza och Anders Byström. Kören tycker mycket om stycket och ser verkligen fram mot att studera in flera av Haralds kompositioner för höstens konserter, säger hon.

Harald Erici är också full av tillförsikt, även om det kärvat till sig något i portgången just nu.

- Det är avtalat ett samarbete med länsmusiken, men eftersom den dras med ekonomiska bekymmer och har tvingats till drastiska inskränkningar i den publika verksamheten, så kan den inte bidra med mer än en musiker till ensemblen, en musiker som trakterar fiol och nyckelharpa. Jag har beslutat att avstå från kontrabas och flöjt, men jag söker efter en cellist, helst sponsrad någonstans ifrån.

Harald Erici är själv musikalisk ledare för evenemanget och deltar också i ensemblen på piano.

En sångsolist är redan kontrakterad, och det är inte vem som helst. Det blir mezzosopranen Solgerd Isalv, för närvarande verksam i Hamburg, som kommer att medverka. Hon var för övrigt en av de deltagande i Ölandsoperan förra sommaren och har tidigare sjungit tillsammans med Gärdslösa Kammarkör.

- Sist men inte minst glädjer det mig mycket att vi av Byteatern får disponera skådespelaren Lars Sonnesjö, som interfolierar musiken genom att gestalta Stagnelius själv under konserten. Han har ju så att säga viss vana efter ett stort antal föreställningar av ”Den lille fule ölänningen”, säger Harald Erici.

ANDERS MARELL

Harald Erics, musiker och kompositör, tillsammans med Torsten Mårtensson i Stagneliusrummet i Gärdslösa prästgård.

Manne Hofrén kartlade ”Stagnelius i tonspråk”

Eftersom 2011 kan bli året med Stagnelius i musiken, kan det vara på sin plats att se hur mycket av diktarens verk som tonsatts. Sammantaget kan redan från början sägas att det vet vi inte. Men Manne Hofrén gjorde en bra start när han i vänboken till Brita von Zweigbergk från 1970 (”Vän med böcker”) katalogiserade allt han kunde finna fram till detta år.

Sammantaget kom han fram till att 27 kompositörer tonsatt 32 av Stagnelius

arbeten i 50 versioner. Till Näcken hittade han 9 tonsättningar, till Aftonen och Herrans bön vardera 3, och till övriga 2 eller 1.

Redan 1828 – årtalet inte helt säkert – tonsattes Stagnelius för första gången. Det var Eduard Brendler, vars tonsättning av ”Amanda” enligt Hofrén ”säkerligen blev ett av vanligaste inslagen vid 1800-talets dramatiskt-musikaliska soaréer”.

Gabriel Branting (för övrigt far till Hjalmar B) tonsatte 1836 inte mindre än 11 Stagneliustexter. I förteckningen över andra kompositörer finner vi namn som Hugo Alfvén, Wilhelm Peterson-Berger, A.F. Lindblad ("den svenske Schubert") och den mera sentida Torbjörn Lundquist. Lite grann högg Hofrén nog i sten när han skrev att "1868 var allt det musikaliskt användbara upptäckt", även om han modifierade uttalandet med "men därför långtifrån slutbehandlat, nya generationer av tonkonstnärer greps fortfarande av trollmakten i Stagnelius-

dikten". Under decennierna efter 1970 har det tillkommit åtskilliga Stagneliuskompositioner. Det räcker att nämna namnen Mats Dalborg, Björn Erlandsson och Göran Rygert.

För övrigt finns det också tonsättningar gjorda i utlandet, exempelvis i Tyskland. Wilhelm Berger (1861-1911) satte musik till tre texter om Näcken, varav den ena är Stagnelius' Näcken.

ANDERS MARELL

Stagneliussällskapet har som långsiktigt mål att publicera en kompletterad verkförteckning över tonsättningar och skulle givetvis uppskatta om läsarna av dessa rader ville dela med sig av sina kunskaper i ämnet. Hör av er per mail eller brev till styrelsen, så skall vi foga in era uppgifter i en databas.

Notiser

Bok & Biblioteksmässan

Ett deltagande på Bok & Biblioteksmässan var ett förslag som framkom vid skaldens födelsedagsfirande i Kalmar den 14 oktober.

Styrelsen har sedan gått vidare med idén och arbetar för närvarande med tanken att göra en gemensam monter

tillsammans med Anna Rydstedt-sällskapet och Margit Friberg-sällskapet, två författarinnor från Öland.

Bok & Biblioteksmässan hålls i Göteborg den 22-25 september. De praktiska uppgifterna i anslutning till mässan behöver vi vara flera som hjälps åt

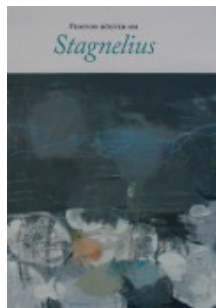
med. Redan nu tar vi tacksamt emot anmälningar till detta. Allt från en tim-

ma till flera eller en dag uppskattas.

Femton röster om Stagnelius

Antologin "Femton röster om Stagnelius" har blivit mycket populär. Sällskapet Erik Johan Stagnelii Vänner, som till stor del bidrog till bokens tillblivelse, säljer den till det förmånliga priset av 140:- + porto. Den kan även inhandlas i Domprostgården i Kalmar och i Gärdslösa prästgård till samma pris (exkl porto).

Ny diktantologi i höst

Styrelsen för Sällskapet Erik Johan Stagnelii Vänner beslutade på sitt sammanträde i februari att låta utge en fylligare diktantologi, som komplement till den redan befintliga. En sådan saknas på marknaden och vi vill därför medverka till att en sådan framställs.

Till arbetsgrupp utsågs Håkan Bergcrantz, Leif Stille, Elisabeth Palmquist, Karin Lönnqvist och Arne Günther. De räknar med att vara klara med sitt arbete så att antologin kan tryckas och finnas till försäljning till hösten.

Renässans för årsskrifterna

Stagnelius-sällskapet har sedan 1998 gett ut en årsskrift som varje år tillsänds våra medlemmar, hittills har 12 stycken presenterats. Ämnena har varit skiftande och lärrika och skrivna av namnkunniga liksom författarna.

För att göra uppsatserna tillgängliga för fler, och även för de medlemmar som har tillkommit under åren, kom-

mer styrelsen att göra en sammanställning av ett antal av skrifterna, för att ge ut dem i bokform.

Arbetsgrupp för att färdigställa detta är Torsten Mårtensson, Anders Marell, Maria Wiell och Arne Günther.

Liksom ovanstående diktantologi beräknas sammanställningen av årsböckerna ligga klar till hösten.

Sällskapet Erik Johan Stagnelii vänner

Sällskapet bildades den 7 maj 1987. Sällskapets syfte är att vårda minnet av skalden Erik Johan Stagnelius, att årligen högtidlighålla skaldens födelsedag den 14 oktober, att verka för djupare förståelse för och kunskap om skaldens liv samt stimulera intresset för och stödja forskningen kring skaldens verk.

Medlem för 2011 blir man genom att sätta in 200 kronor (familjemedlem 50 kronor) på bankgiro 444-7116. Glöm inte att ange namn, postadress och om Du har en e-postadress.

Manuskript till Stagneliusbladet sänds till sekreteraren Anders Marell (se nedan), helst elektroniskt per e-post. Välkomna med synpunkter och texter kring vår skald, vårt sällskap och vårt medlemsblad!

Styrelsen består under innevarande verksamhetsår av Torsten Mårtensson, Kalmar (ordförande), Arne Günther, Kalmar (v ordf), Anders Marell, Borgholm (sekr), Maria Wiell, Borgholm (kassör), Karin Lönnqvist, Kalmar, Håkan Bergcrantz, Nybro och Leif Stille, Kalmar.

Suppleanter är Carl-Axel Gyllenram, Vindeln, Ann-Cathrin Roubert, Köpingsvik, Gudrun Selberg, Dals-Långed, Hjördis Janson, Borgholm, Niklas Rådström, Saltjö-Duvnäs, Elisabet Palmqvist, Kalmar samt Bo Lindell, Löttorp.

Ordföranden

Torsten Mårtensson
Odengatan 4,
392 33 Kalmar
Tel: 0480-875 92 el
0705-91 77 42
torsten.martensson.kalmar@tele2.se

Sekreteraren

Anders Marell
Störlinge 14
387 93 Borgholm
Tel: 0485-56 41 46 el
070-55 33 594
anders.marell@klt.nu

Kassören

Maria Göteson Wiell
Kvarngatan 25 C
387 35 Borgholm
Tel: 0485-404 07 el
0708-17 27 28
maria.wiell@telia.com

Hemsida: www.stagnelius.se

Bankgiro: 444-7116